

Verdun (1917)

2021-ben is vörös zóna

Az I. világháború 1914–1918

– vetíthető oktatási segédanyag –

Keglevich Kristóf

*Budapesti Fazekas Mihály
Gyakorló Általános Iskola
és Gimnázium*

Budapest, 2021

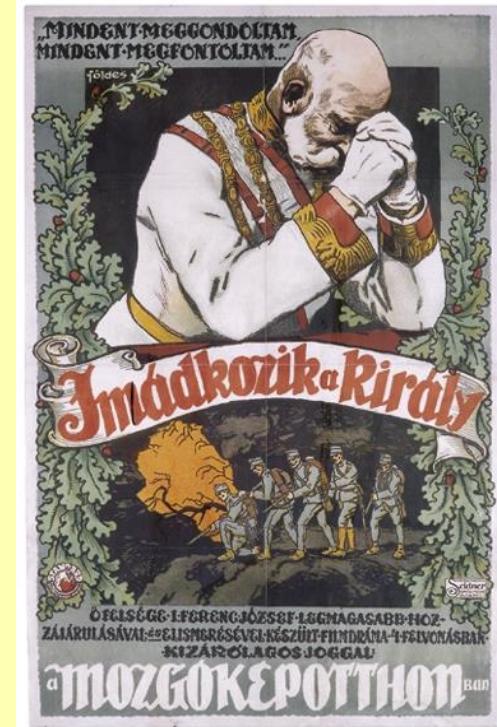

TISZA I.

1. Az első világháború kitörése

- jún. 28.: az 1389-es rigómezei csata évfordulója – szerb gyásznap
- szarajevói merénylet: GAVRILO PRINCIP szerb terrorista lelövi FERENC FERDINÁNDOT a jún. 28-ára szervezett hadgyakorlaton
- OMM közös minisztertanácsa
↓
teljesíthetetlen jegyzék a szerb kormánynak

- júl. 28.: OMM hadüzenete Szerbiának (végül TISZA ISTVÁN is hozzájárul, miután meggyőződött Németo. támogatásáról)
FERENC JÓZSEF kiáltványa →
- aug. eleje: többi állam is hadat üzen egymásnak
- SCHLIEFFEN-terv
No. két, egymást követő egyfrontos háborúban legyőzi először Fro.-ot, majd a lassabban mozgósító Oroszo.-ot
- a kp.-i hatalmak helyzete mozgósítás és csapatmozgatás szempontjából előnyösebb

„Mire a falevelek lehullanak, győztes katonáim itthon lesznek!”

(II. VILMOS német császár)

ADOLF HITLER a háború kitörését ünneplő tömegben a müncheni Odeonsplatz mellett

Kezdetben lelkesedés

(a városi középosztály köreiben)

→ „*the great seminal catastrophe*”

(GEORGE KENNAN am.-i diplomata)

→ 1914–1918–1945:

a Párizs-környéki békék összefüggése a II. világháborúval

HITLER:

*Kaiserbart → fogkefe bajusz
(állítólag a gázmaszk miatt)*

2. Az első világháború évei

Az 1914. évi frontok

a) 1914

- nyugati front:
 - a németek Belgiumon át 20 km-re megközelítik Párizst
 - 1914. szept.: I. marne-i csata: a franciák (a taxik szállítják őket a frontra) Párizs határában megállítják a németeket

*Az Etrich
Taube-k röp-
cékulákkal
bombázták
Párizst
(1914: 11 fő
és 1 ló†)*

- majd: állóháború

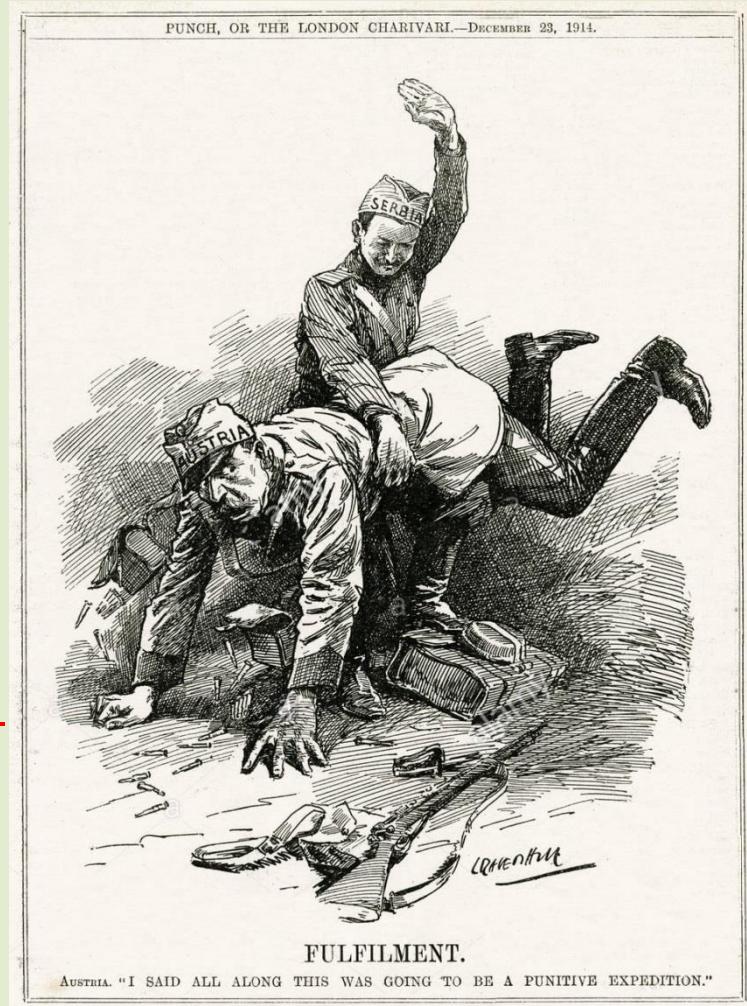
- Anglia tengeri blokád alá vonja No.-ot → gyarmatai elvesznek
kiv. Német Kelet-Afrika = Tanzánia – 1918-ig ellenállás

- szerb front

– OMM támad, majd kínos visszavonulásra kényszerül

1. OMM hadereje megosztva [orosz front]
2. szerb hadserege a Balkán-háborúkban megédződött, fr. segítséggel korszerűsítették
3. Orosz és Szerbia az általuk megzsarolt, ezért áruló ALFRED REDL kémelhárító ezredes (1864–1913)

rendelkezett az OMM felvonulási terveivel

- orosz front
 - Tannenberg (1914. aug. vége)
az oroszokat katlancsatában
győzik le („Cannae”)
 - HINDENBURG-LUDENDORFF
-duó mítosza
 - Mazuri-tavak
(időben ~ I. marne-i csata):
újabb német győzelem
 - az OMM csapatai a Kárpátokig
kénytelenek hátrálni
→ Przemyśl erődjét az oroszok körbezárják
↳ Galícia (ma Lengyelo.)
↔ limanowai (1914. dec.)
győzelem
oroszok visszaszorítása
az OMM lélegzetvételhez jut

*PAUL VON HINDENBURG vezértábornagy
és ERICH LUDENDORFF tábork (1916)*

b) 1915

- nyugati front
 - anyagsata, felőrlő küzdelem
 - offenzív hadműveletek erőltetése
 - harci gázok

1915. ápr. 22.:

Ypern (Belgium): Cl₂
németek a franciák ellen

FRITZ HABER (később Nobel-díjas) tudós „fejlesztése”

1915. dec. → foszgén (COCl₂)

1917 → mustárgáz

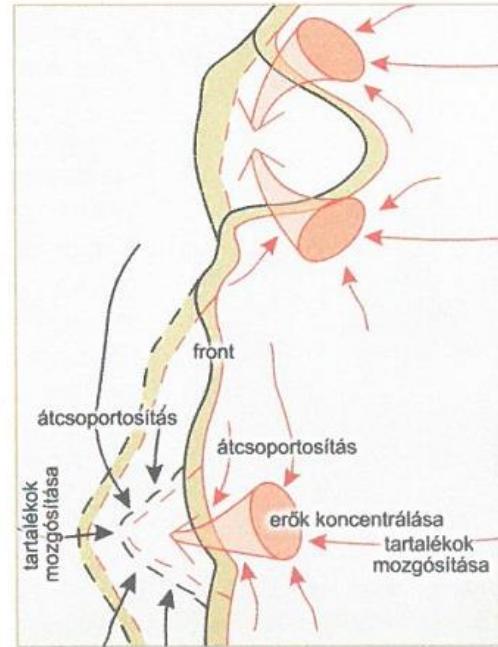
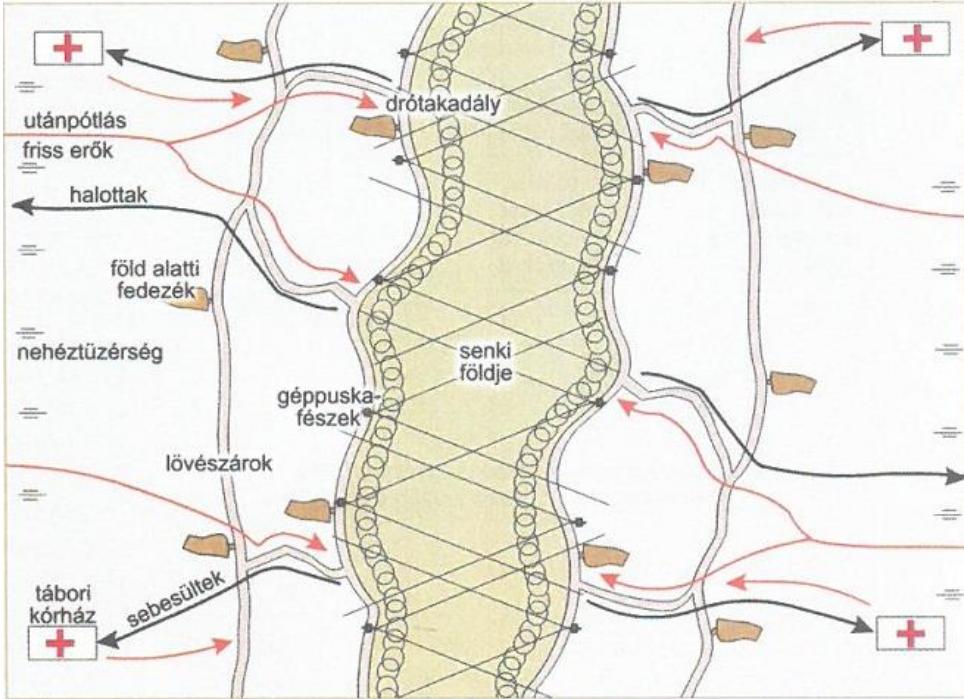
hólyaghúzó, —————→

súlyos bőr-, szem- és
nyálkahártya-irritáció,
fájdalom

később: tüzérségi lövedékben

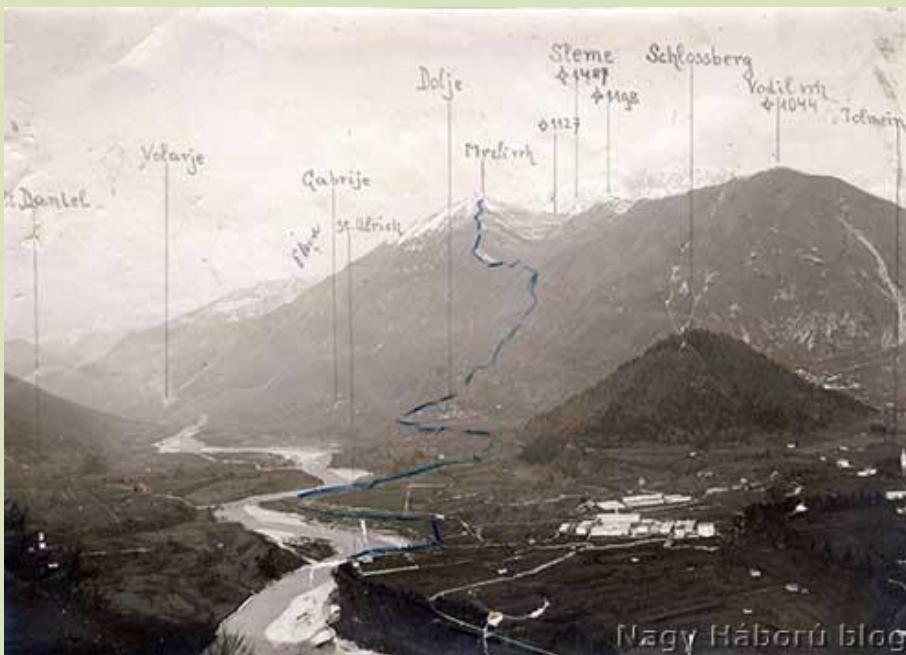
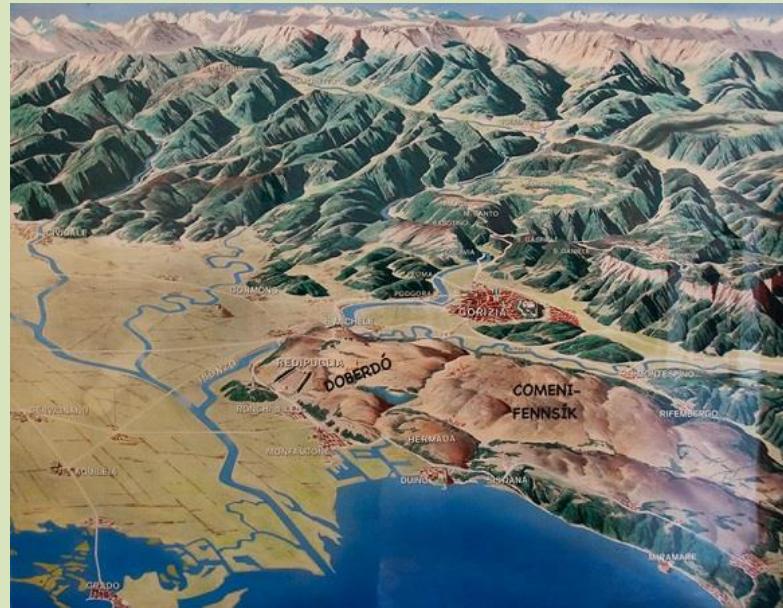
Német katona egy francia halottal a verduni csatában (1916)

Szemben álló frontok és áttörés a fronton

„A levegő nehéz a két frontvonal között fekvő, legalább hat hete temetetlen, oszladozó holttestek bűzetől. Vagy ötszáz angol hever megfeketedett arccal közvetlenül a frontvonal túlsó oldalán, és egy km-re érezni a belőlük áradó bűzt. Borzalmas a látvány, de az őrjárata indulóknak még mellettük kell elmászniuk, sőt még közöttük kell kitapogatniuk az utat!” (egy német katona a Somme mellett)

- olasz front
 - 1915. ápr.: londoni titkos egyezmény [D-Tirol, Trieszt, Isztria, Dalmácia]
 - 1915. máj.: Olasz. támad
 - Júliai-Alpok, Isonzó
 - az Isonzónál állandósul a front
 - ← a hegygerincen a védőknek (= OMM) könnyebb dolguk van
 - Doberdo-fennsík (D-en, Isonzó torkolata): halálmező

- orosz front ↗ ma Lengyelo.
 – 1915. márc.: Przemyśl eleste
 (OMM erődrendszer)
 ↓
 120 ezer katona esik
 orosz fogsgába
 köztük GYÓNI GÉZA költő
 JOSZIP BROZ, a későbbi TITO marshall

Bp.-i emlékmű a Margit-híd budai hídfőjénél

– a K-i front mozgókonyabb a Ny-inál

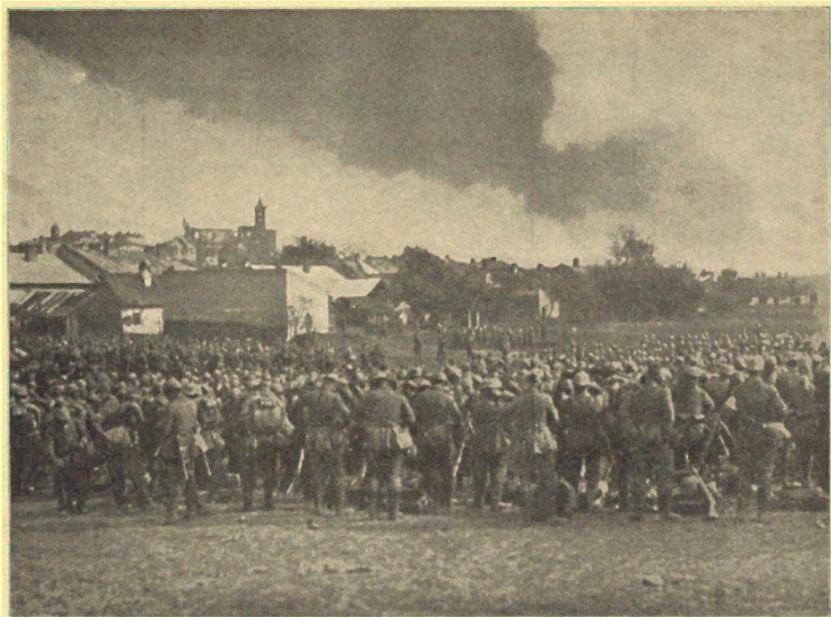
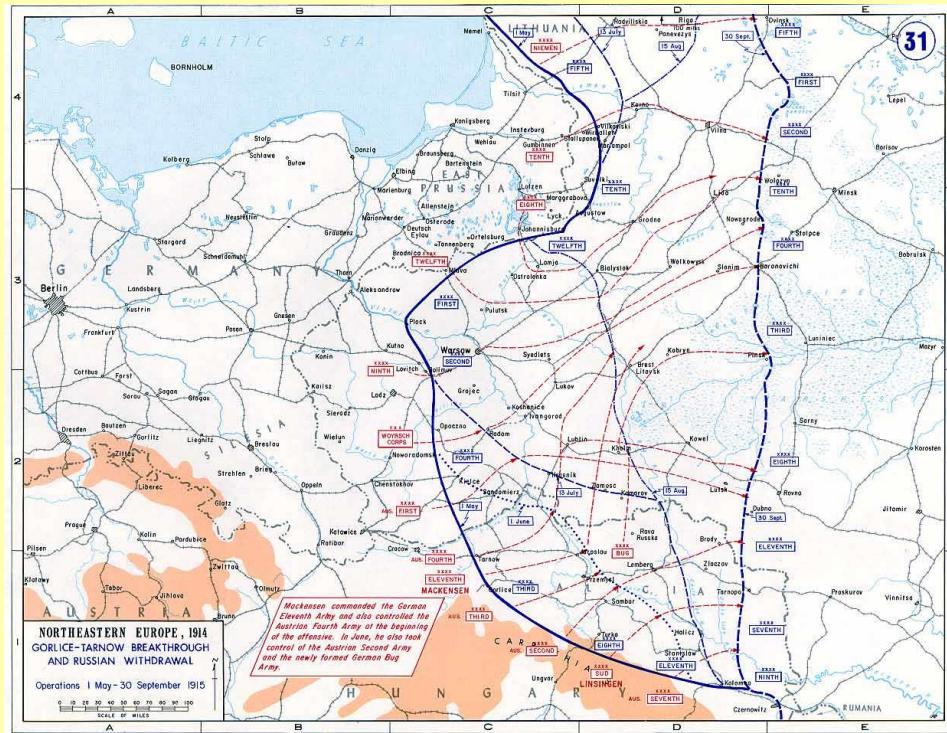
← sokkal nagyobb terület

← kevesebb vasút

(gátoltabb utánpótlás)

– Gorlice (Galícia): OMM és No.
áttörése 1915 májusában

[az áttörés a Ny-i fronton egyik
félnek sem sikerül]

- szerb front
 - 1915. okt: Bulgária hadba lép a központi hatalmak oldalán
 - └ előzmény: a II. Balkán-háborúban (1913) vereséget szenved a görög-szerb-török-román hadaktól
 - 1915. okt.: Szerbia legyőzése (OMM, No., Bulgária együtt)
 - balkáni halálmars: a szerbek által hajtott 85 ezer fős fogolytömegből (1914-ben estek fogásigba) 6000 élte túl 800 km a Balkán hegységein át, majd Albániából hajókon Asinarára (Szardínia mellett) ——————
kolera

A balkáni halálmars osztrák-magyar hadifoglyai SZÁSZ ISTVÁN elveszett alkotásán

Halott brit katonákkal teli hajó a Seddülbahir erőd előtt (1915. április 25.)

- brit partraszállás Gallipolinál (Dardanellák)
angolok ↔ törökök
 - └ WINSTON CHURCHILL miniszter, az Admiralitás Első Lordja
 - └ kudarc

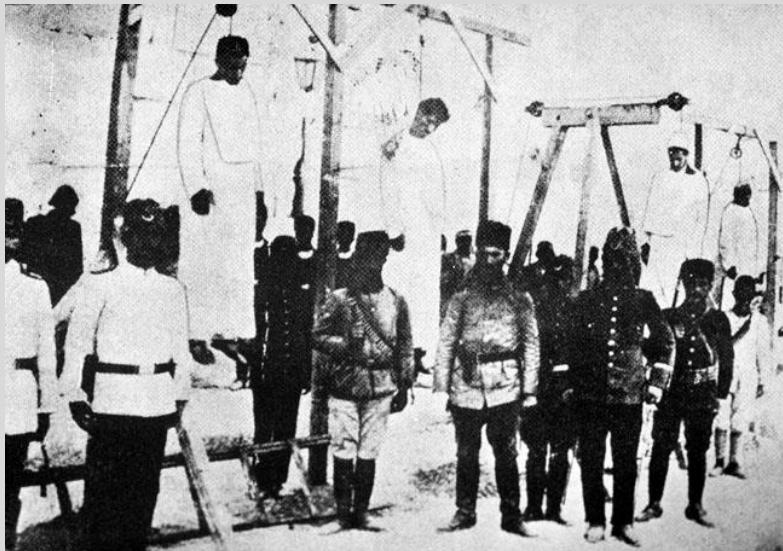
(Töröko.: 1914. okt. → hadba lép a központi hatalmak oldalán,
Görögo.: 1917. júl. → csatlakozik az antanthoz)

- örmény népirtás / genocídium / holokauszt

a kifejezést ekkor használták először népirtás értelemben
a törökök kb. 80 ezer főt halálra égetnek

- 1,5M örmény erőszakos kitelepítése és egy részük lemeszárlása
(a törökök szerint 200–300 ezer †
↔ tudományos körök: 600–800 ezer †)
- Oszmán Birodalomban
- 1915–1917 [direkt a nagy háború éveiben, hogy ne erre figyeljen a nemzetközi közvélemény]

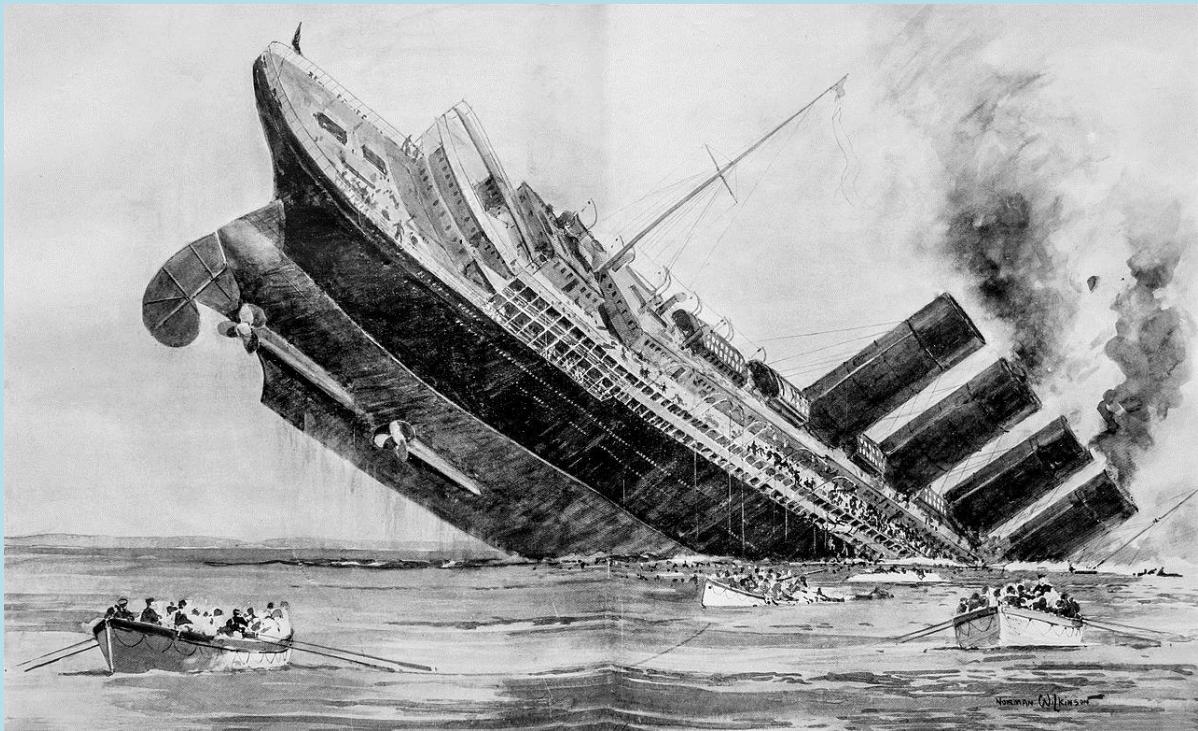

A „nagy háború” fő frontjai Európában és a Közel-Keleten

- 1915. máj. 5.
egy német U-boot
elsüllyeszti az utasok
mellett fegyvereket
szállító Lusitaniát
[angol hajó am. utasokkal]

Az USA erre az eseményre hivatkozik 1917. évi hadba lépésekor

c) 1916:

- nyugati front

– **Verdun** – egy VAUBAN-erőd állt itt

vérszivattyú

„Nem törnek át!” (PÉTAIN fr. ezredes)
felőrlő háború / anyagcsata

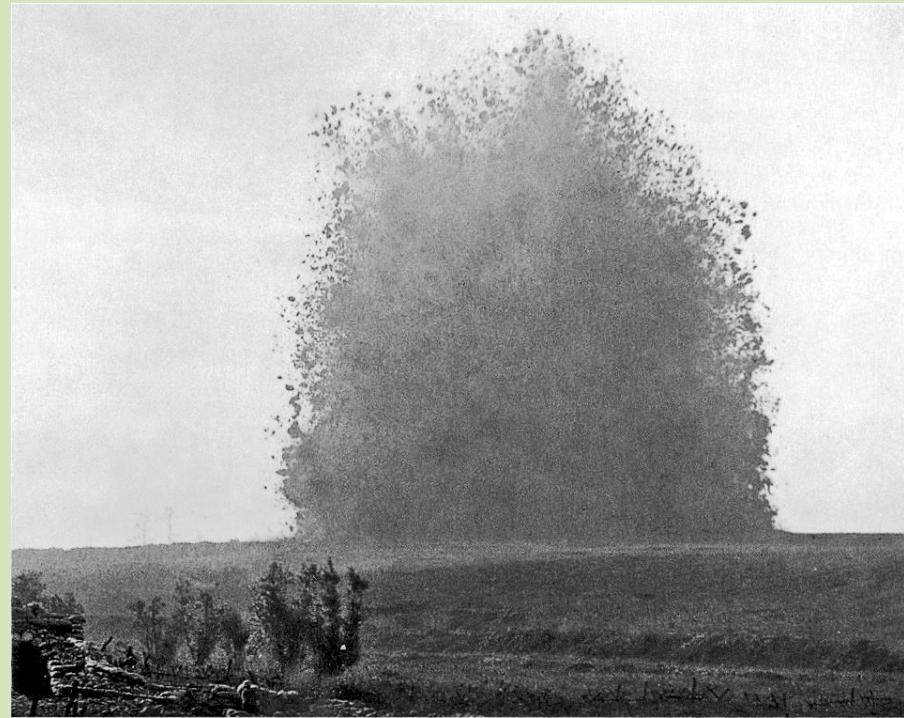
A patthelyzetet megtörni
akaró nagy offenzívák éve!

– **Somme** [Franciaország, La Manche mellett]

az antant támad, főleg az angolok
(Brit Expedíciós Haderő)

az I. vh. legvéresebb csatája:
600 ezer antant- és 400 ezer
német katona †

lövedékek → növényzet Ø → sár

A thiepval-i emlékmű

- orosz front
 - 1915. évi orosz kudarcok
 - II. MIKLÓS maga lesz a főparancsnok, a frontra megy
 - minden kudarcért személyesen ő lett a felelős → tekintélyvesztés
 - a kormányzás feleségére és RASZPUTYINra marad
 - ↓
szélhámos, a cárnő bizalmasa, gyóntatója (holott nem is pápa)

Német vicc:

„Meddig fognak háborúzni a németek? – Az utolsó németig.

És meddig fognak háborúzni az angolok? – Az utolsó oroszig.”

- 1916. jún. – BRUSZILOV-offenzíva → 1,3M orosz † / hadifogoly
 - az oroszok behatolnak Kelet-Galíciába és Bukovinába
 - Orosz. és a Monarchia is végképp kivérzik
 - Románia felbátorodik

- Balkán
- 1916. aug. – Románia-antant titkos szerződés: Erdély, Partium, K-Alföld, Bánság, Bukovina
- 1916. aug. – Románia hadüzenete Au.-Mo.-nak
- 1916. dec. 6. – No. + OMM csapatai Bukarestben

Magyar huszárok masíroznak Bukarest utcáin

- olasz front: továbbra is Isonzó-csaták
(1915–1917)
 - 1916. nov. 21. – FERENC JÓZSEF †
1916. dec. 30. – IV. KÁROLY magyar kir.
koronázása a Mátyás-templomban →
= I. KÁROLY osztrák cs.
- ↓
bizonytalan béketervezek
- osztrák-magyар különbéke-tapogatózás
(SIXTUS-levél sőgorán keresztül Fro.-nak)

Σ 1916: TOTÁLIS HÁBORÚ:

az ország erőforrásai 100%-ban a háborút szolgálják, teljes mozgósítás
FELŐRLŐ HARCOK

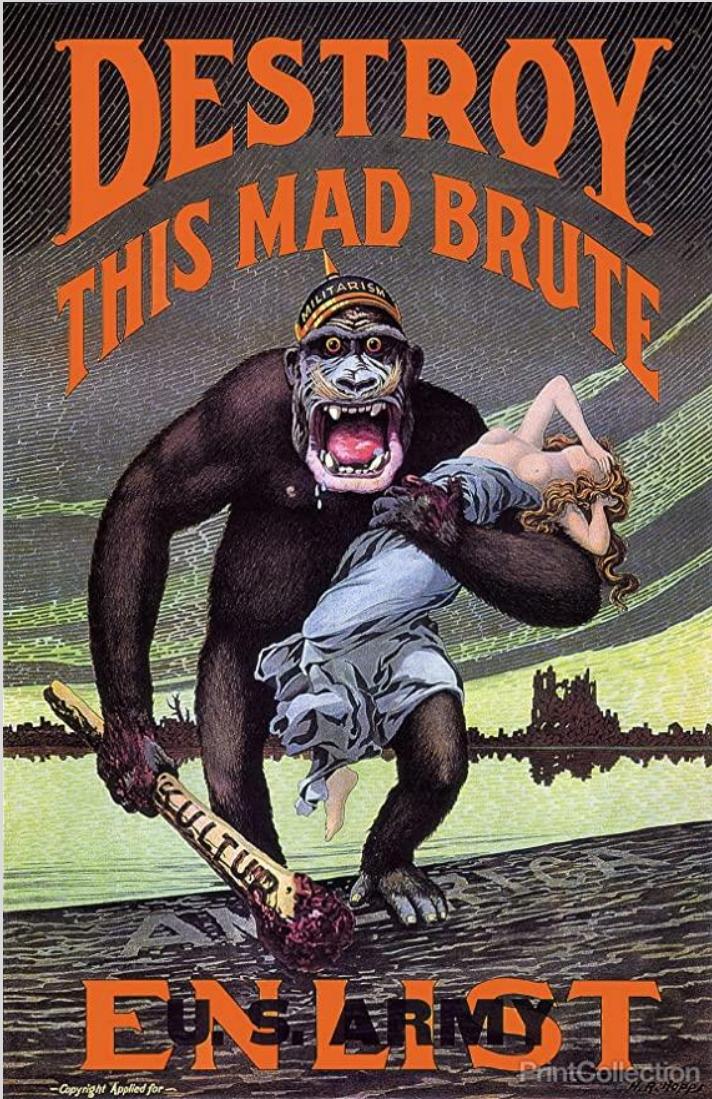
No. TÁMAD, DE A NAGY ÁTTÖRÉS NEM SIKERÜL

d) 1917

- USA hadba lépése
← Lusitania (1915) + tengeralattjárók okozta károk
1917. jan. 31. – No.: korlátlan tengeralattjáró-háború
← pénzügyi és gazdasági kötődés Angliához (túl sok kölcsön!)
↔ WILSON (újra)választási ígéretével (1916) ellentétben
– csapatok: csak 1918-ban!
- Ny-i front: a helyzet gyakorlatilag változatlan
tank, gránát, akna, lángszóró

*USA: nem szövetséges,
hanem „társult hatalom” (fönntartja az
izolacionizmus látszatát)*

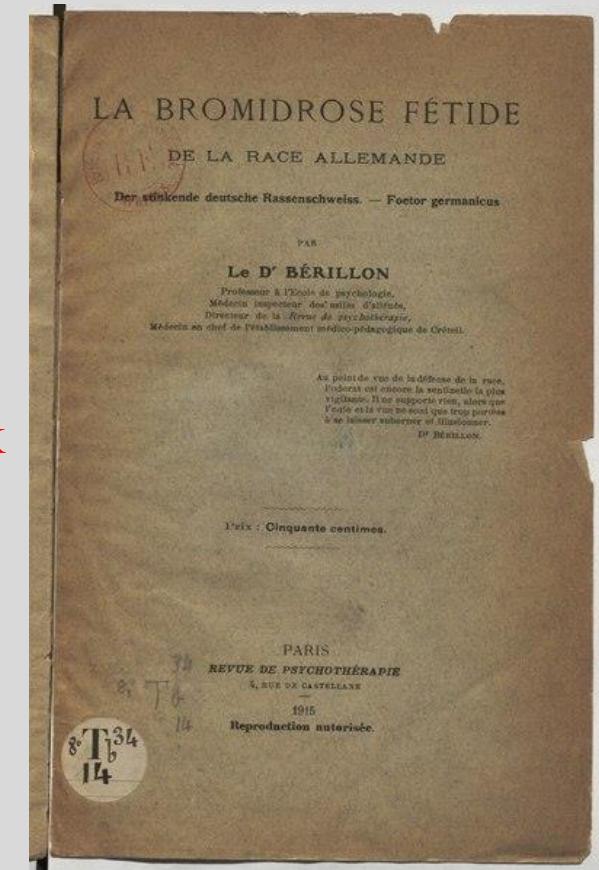
„Pusztítsd el a dühöngő vadállatot!”

Amerikai plakát (a bestia [= a „német”] kezében „kultúra” feliratú bunkó)

Az ellenség képe

EDGAR BÉRILLON
(francia pszichiáter):
A német faj sokszarúsága /
A német faj bűzös váladékai
(1915)

[a németek abnormálisan sok székkletének és a görényéhez hasonló bűdös testszagának oka eredendő gonoszságuk]

BRITONS

JOIN YOUR COUNTRY'S ARMY!
GOD SAVE THE KING

Brit sereg:

– sok gyarmati katona
(1,5 M indiai, 114 ezer †)

Amerikai:

– 350 ezer néger
[gyakorlatilag szegregáltan kezelték őket]

Az ábrázolás „eredetije”: LORD KITCHENER angol hadügymintiszter a *London Opinion* címlapján (1914), amit az újabb kutatások szerint nem használtak toborzóplakátként, de a képtípus később széles körben elterjedt

Mo.-i Tanácsköztársaság, 1919

Daddy, what did *YOU* do in the Great War?

Anglia, 1915

BÍRÓ MIHÁLY 1918-i plakátja
(később a Tanácsköztársaságnak dolgozik)

A HÁBORU A LEGBORZALMASABB TÖMEG-
GYILKOSSÁG. TÖRVÉNYKEZÉSTÖRVÉNYSZEN-
TESITÉS ÉS A PAPOK IMÁJA. MIND FÖRTELMES
HAZUGSÁG, AMIG SZABAD A TÖMEGMÉSZÁRLÁS!
MEG KELL SZÜNTETNI EGYESEK, OSZTÁLYOK ÉS
NEMZETEK KIZÁKMÁNYOLÁSÁNAK RENDJÉT
S MEGSZÜNIK mindenfajta HÁBORU!

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRÁTIAI PÁRT

- K-i front

- 1917. febr. – forradalom Oroszo.-ban,
okt. – bolsevik hatalomátvétel

- 1917 nyara – KERENSKIJ-offenzíva

oroszok békevágya

ALEXANDER FJODOROVICS KERENSKIJ
(eszer = szociálforradalmár):

az orosz Ideiglenes Kormány
hadügymisztere

két hét múlva összeomlik

→ sikeres német-osztrák ellentámadás

[LENIN: még tavasszal Svájc-ból No.-on keresztül titokban Oroszo.-ba érkezik]

nov. 7-i bolsevik puccs

- 1917. dec. – békétárgyalások Oroszo. és a központi hat.-ak között

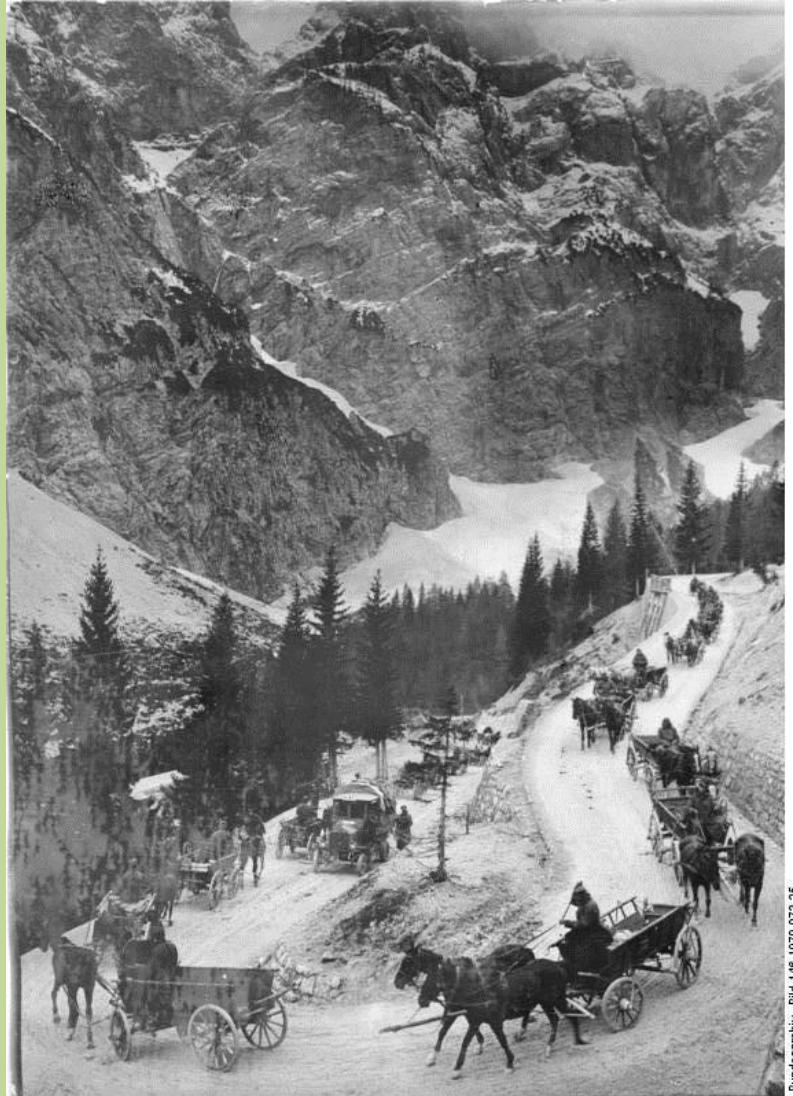
1881–1970, New York

- olasz front
- 1917. okt. 24. – caporettoi diadal
német + k.u.k. csapatok áttörése

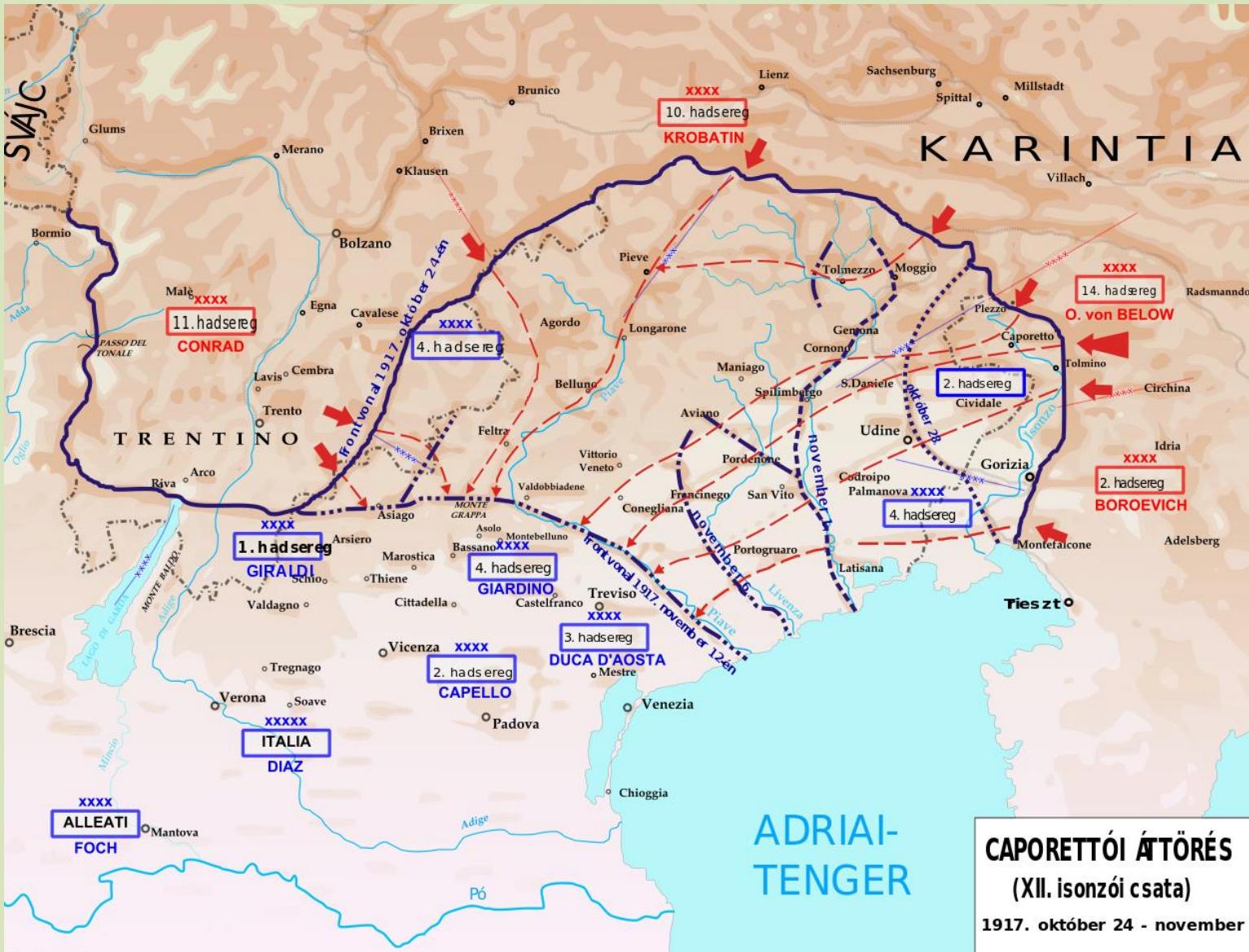
↓

a front 100 km-rel nyugatabbra áll meg, a Piave folyónál, de az olasz hadsereg nem ömlik össze itt harcol ERWIN ROMMEL
főhadnagy (26 éves)

→ itteni tapasztalatai
→ könyve: „Gyalogság, előre!”
→ később ez hívja föl rá HITLER figyelmét
- 1917. máj. 15. – HORTHY MIKLÓS ellentengernagy
tengeri győzelme Otrantónál
→ az angol tengeri zár (Dél-Itália – Albánia között) áttörése

Bundesarchiv, Bild 146-1970-072-25
Foto: o. Ang., 1. Oktober 1917

Σ 1917 VÉGÉRE ELDÖLT A HÁBORÚ – CSAK IDŐ KÉRDÉSE

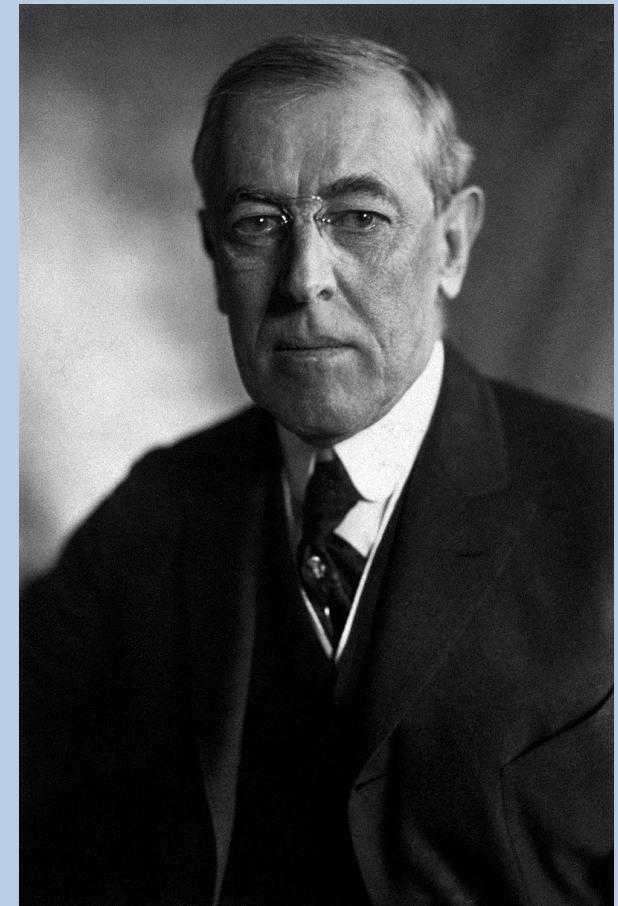
e) 1918

- 1918. jan. 8. – WOODROW WILSON
am. elnök (történelemtanár, földrajztudós, Demokrata Párt) 14 pontja
 - nyílt békeszerződések,
 - Ø titkos szerződések
 - szabad kereskedelem,
 - liberális világgazdaság
 - nemzeti önrendelkezés elve
 - 10. pont: Au.-Mo. népei számára ... meg kell adni az önálló fejlődés legszabadabb lehetőségét

„az Úr istennek is elég volt 10 pont” (CLEMENCEAU)

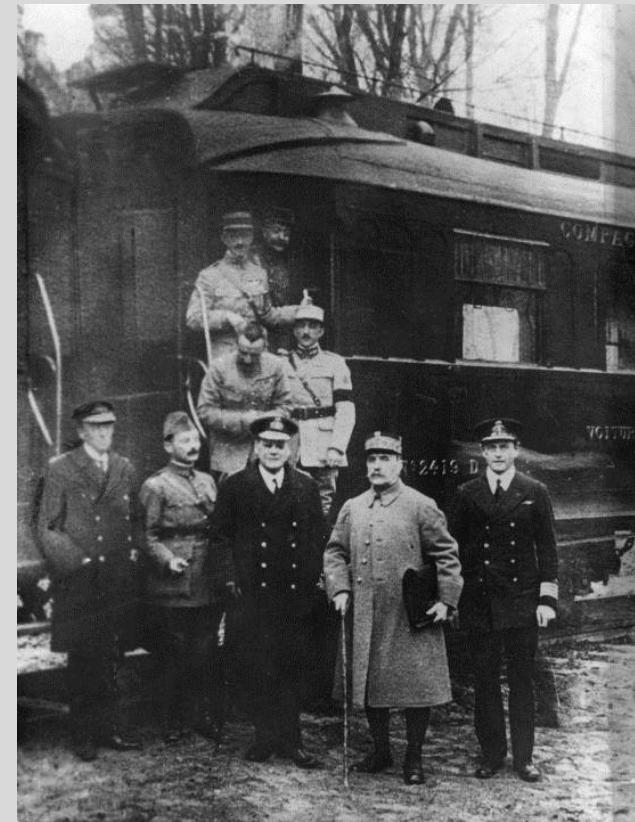
- keleti front
 - 1918. márc.: breszt-litovszki béke: Szovjet-Oroszo. 1 M km²-t veszít
 - 1918. máj.: bukaresti béke [egyik sem sokáig marad életben]

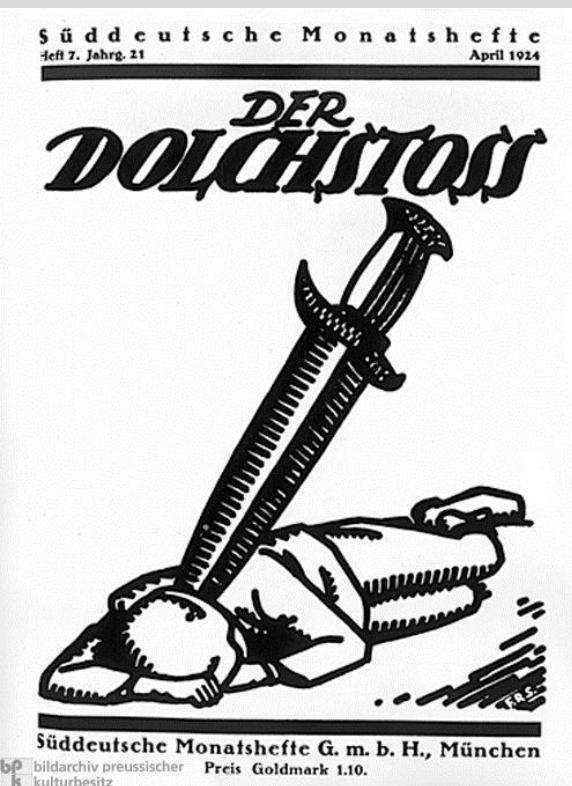
- nyugati front
 - 1918. júl.: utolsó német támadás
→ II. marne-i csata
 - összehangolt am.-brit-fr. támadás
→ 1918. aug. 8., Amiens:
a német hadsereg „fekete napja”
- 1918. nov. 9.: berlini forradalom

II. VILMOS lemond

- nov. 11.: No. a compiègne-i erdőben aláírja a fegyverszünetet **FERDINAND FOCH** marsall szalonkocsijában
- tőrdöfés-elmélet: No. I. világháborús vereségét nem a fronton szenvedte el, hanem belső ellenségei: a kommunisták és a zsidóság okozták volna a bukást

- OMM

- 1918. ápr. 10. – OMM nemzetiségeinek római kongresszusa

OMM felbomlik / emig-
felbomlasztják? ← ráns
TOMÁŠ MASARYK } cseh
EDUARD BENEŠ } poli-
 } tikusok

- 1918. okt. 24.: piavei csata az olasz csapatok átszakítják az OMM frontját
 - 1918. szept.: antant támadása → katonai vereségek a Balkánon is
→ októberben az OMM darabjaira esik szét
 - nemzeti tanácsok, nemzetgyűlések proklamálják az elszakadást
 - 1918. nov. 3.: az OMM Padovában aláírja a fegyverszünetet
- Bulgária 1918. szept. 29-én, Töröko. okt. 30-án kapitulál

Átkelés a Piavén (1918. jún.)

Σ 10 M †, 20 M sebesült, spanyolnátha: 20–100 M †
kb. 1,8 M német katona †, 4,2 M megsebesült, 600 ezer hadifogságban

A hazatérés idillje egy 1918. évi illusztráción

„Emberek nem élhetnek éveken át a háború féktelen törvény nélküliségeiben, gyilkolva, pusztítva, törve-zúzva, a sárban dagonyázva – majd hirtelen, mintegy kürtszóra és egy kiáltvány kihirdetésére visszatérjenek a megszokott, gépes civil életükbe. A forradalmi szellem a háborúból a békébe is áthúzódik.” (RAMSAY MACDONALD, munkáspárt, 1918)

A képek forrása

Címdia – Verdun, francia katonák maradványai (1917) és Zone Rouge (2021)

https://index.hu/tudomany/til/2015/07/27/99_ev_utan_meg_mindig_lakhatatlan/

<https://www.wearethemighty.com/popular/world-war-i-battlefields-uninhabitable/>

2. dia – Tisza István 1917-ben, Mindent meggondoltam...

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/57/Tisza_Istv%C3%A1n_%28Szenes_Adolf%2C_1917%29.jpg

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/13/1914_Mindent_meggondoltam%2C_mindent_megfontoltam.jpg

3. dia – Hitler és bajsza

https://mult-kor.hu/20140807_100_eves_a_hires_hitlerfoto_amelyen_talan_nem_is_a_führer_van?print=1

https://index.hu/tudomany/til/2015/06/14/a_hitler-bajusz_titka/

4. dia – Frontok 1914-ben

Bihari Péter–Doba Dóra: Történelem a 12. évfolyam számára. Bp., Műszaki, 2006. 15. o.

5. dia – Repülő, taxi, térkép

https://twitter.com/ron_eisele/status/1299844549251039235

<https://medium.com/war-is-boring/a-fleet-of-taxis-helped-france-win-world-war-i-b8f80f583d9b>

<https://www.britannica.com/event/First-Battle-of-the-Marne>

6. dia – Propagandaképeslap (1914), Punch, Alfred Redl

<https://ww1.habsburger.net/de/medien/serbien-muss-sterbien-propagandapostkarte-1914>

https://www.reddit.com/r/PropagandaPosters/comments/aza0ij/fulfilment_artist_1_raven_hill_1914/

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1c/Redl_Alfred.jpg

7. dia – Hindenburg és Ludendorff

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/79/Generalfeldmarschall_von_Hindenburg_und_General_Ludendorff.png

8. dia – Gáztámadás, mustárgáz okozta sebek

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/09/Poison_gas_attack.jpg

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/68/Mustard_gas_burns.jpg

9. dia – Lövészárokháború, német katona francia halottal

Száray Miklós: Történelem 11. Bp., OFI, 2015. 131.

<https://hu.pinterest.com/usmcnewdog98/verdun/>

10. dia – Térkép, Doberdo, Júliai-Alpok

https://nagyhaboru.blog.hu/2010/09/29/a_doberdo_fogalma

https://nagyhaboru.blog.hu/2011/08/10/a_doberdo_fennsik_kiuritese_a_hatodik_iszonzoi_csataban

https://nagyhaboru.blog.hu/2012/07/23/dr_kemeny_gyula_naploja_20_resz

11. dia – Przemyśl: kapu, mai állapot, budapesti emlékmű

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4e/Salissoglio1915.jpg>

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f4/Salissoglio1.jpg>

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/39/Przemysl_monument2.jpg

12. dia – Keleti front, Gorlice

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/10/EasternFront1915b.jpg>

<https://24.hu/elet-stilus/2017/05/02/gorlice-visszaforditottak-az-orosz-gozhengert/>

https://nagyhaboru.blog.hu/2015/05/06/a_gorlicei_attores

13. dia – Hadifoglyok menete, Asinara

https://nagyhaboru.blog.hu/2018/02/08/bacsmai_hadifogoly_golgota_3_1_resz

<https://www.discoverimages.com/blue-sea-medieval-tower-surround-la-pelosa-beach-19359754.html>

14. dia – Seddülbahir erőd

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/36/Sedd-el-Bahr_from_River_Clyde.jpg

15. dia – Örmény genocídium

<https://mult-kor.hu/egy-evszazad-elteltevel-sincs-egyetertes-az-rmeny-nepirtas-krul-20190424?pIdx=3>

http://hirarena.com/ormeny-genocidium-a-huszadik-szazad-elszo-holokausztja_948

16. dia – Térkép az első világháború főbb európai és közel-keleti frontjairól

Bihari Péter: 1914. A nagy háború száz éve. Bp., Kalligram, 2014. 285. o.

17. dia – A Lusitania New Yorkban, süllyedése és roncsa

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c8/Lusitania_arriving_in_New_York_5.jpg

<https://www.dailymail.co.uk/news/article-2172654/Was-Lusitania-war-crime-1-198-passengers-died-liner-sank-1915--German-torpedo-really-blame.html>

<http://www.irishtimes.com/news/politics/us-owner-of-lusitania-calls-for-more-flexibility-from-state-1.1785855>

18. dia – Verdun: erőd, lövészárok

<https://24.hu/tudomany/2011/12/18/a-verszivattyu-vege-1916/>

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/36/French_87th_Regiment_Cote_34_Verdun_1916.jpg

19. dia – Somme: robbanás, emlékmű (Thiepval)

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a5/Hawthorn_Ridge_Redoubt_mine_%281_July_1916%29_1.jpg

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/46/Thiepval_cimet%C3%A8re_derri%C3%A8re_m%C3%A9morial_1.jpg

20. dia – Raszputyin

<https://historyofyesterday.com/the-mystery-of-rasputin-b2b10d3be191>

21. dia – A német lovasság bevonulása Bukarestbe, térkép az antant területi igéreteiről

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a9/Falkenhayn%27s_cavalry_entering_Bucuresti_on_December_6%2C_1916.jpg

https://napitortenelmiforras.blog.hu/2016/09/09/az_antant_titkos_szerzodesei_az_elso_vilaghaboru_alatt

22. dia – IV. Károly koronázási díszben

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6d/Charles_IV%2C_the_last_King_of_Hungary_in_coronation_gear.jpg

23. dia – Kilött brit tank, árokba fordult tank

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4d/Bundesarchiv_Bild_104-0941A%2C_Bei_Cambrai%2C_zerst%C3%B6rter_englischer_Panzer_Mark_I.jpg

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/95/Failed_trench_crossing.jpg

24. dia – Destroy this mad brute, Bérillon

<https://www.amazon.com/Print-Collection-Destroy-This-Brute/dp/B00OUYT61G>

<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k324063c>

25. dia – Plakátok

<https://www.xerox.ca/en-ca/digital-printing/insights/vintage-posters>

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/59/J._M._Flagg%2C_I_Want_You_for_U.S._Army_poster_%281917%29.jpg

https://www.europeana.eu/hu/item/2064401/_mnm_MNMMUSEUM743382

26. dia – Plakátok

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/37/Daddy%2C_what_did_You_do_in_the_Great_War%3F.jpg

<https://mek.oszk.hu/01900/01905/html/index301.html>

27. dia – Kerenszkij

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d4/Alexander_Kerensky_LOC_24416.jpg

28. dia – Caporettoi áttörés (osztrák-német ellátási oszlop)

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/30/Bundesarchiv_Bild_146-1970-073-25%2C_Isonzo-Schlacht%2C_Trainkolonne_am_Moistroka-Pass.jpg

29. dia – A caporettoi áttörés térképen

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4c/Battle_of_Caporetto-hu.svg

30. dia – Wilson

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/70/President_Wilson_1919.jpg

31. dia – Compiègne-i fegyverszünet, tőrdöfés

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/21/Armisticetrain.jpg>

https://germanhistorydocs.ghi-dc.org/sub_image.cfm?image_id=3977&language=german

32. dia – Piave

https://nagyhaboru.blog.hu/2013/06/20/offenziva_a_piavental_es_ami_utana_kovetkezettu

33. dia – Hazatérés idillje, veteránok

<http://www.metropostcard.com/war7d-farewell2.html>

<https://www.westernfrontassociation.com/world-war-i-articles/the-disabled-soldier-how-his-pension-was-calculated/>